

DE ACTEUR EN ZIJN DUBBELGANGERS

Carlos Tindemans e.a. (samenst.), Alex Mallems (red.), *Op de top van de citadel: over Alex Van Royen*, Antwerpen, Dedalus, 1989, 128 p. (ISBN 90-70924-83-8).

Op de top van de citadel, een monografie over Alex Van Royen, is het eerste deel van de ambitieuze reeks *Parade*, een initiatief van het Vlaams Theaterinstituut in samenwerking met uitgeverij Dedalus. Gepoogd wordt tweemaal per jaar — hoog, maar misschien niet te hoog gemikt — een boek te publiceren waarin veeleer dan groepen of stijlen, mensen worden voorgesteld die op het gebied van het theater belangrijk werk hebben geleverd.

Dat de keuze voor de eerste aflevering op Alex Van Royen (1929-1986) viel, is enkel op het eerste gezicht een risico. Indien hij nog in leven was geweest, had het kaft er beslist anders uitgezien. Met meewarig heimwee terugblikken naar de plots hopeloos achterhaalde jaren zestig is nu eenmaal publicitair erg in.

De structuur van het werk is tweeledig: een biografische schets wordt gevolgd door acht getuigenissen van vrienden en bekenden. In het een vijftigtal pagina's tellende "Omzien in weemoed" probeert Carlos Tindemans het aartsmoeilijke genre van de acteursmonografie uit. Hij besteedt aandacht aan de betekenis van Ast Fonteyne voor Van Royens vormingsjaren en staat stil bij enkele rollen die hij in het Nederlands Kamertoneel (o.a. in Osbornes *Wrok om gisteren*, 1959), waarmee hij in 1962 brak omdat het naar zijn mening niet professioneel genoeg was, vertolkte. Daarna komt zijn 'Nederlandse' periode uitgebreid aan bod; hoogtepunten hier waren zijn prestatie als Prof. Higgins in de vrije productie *My Fair Lady* (1962-63) en Georges Vermeersch in *Vrijdag* van Hugo Claus bij de Nederlandse Comedie in Amsterdam (1970-71). Prof. Tindemans staat ook stil bij zijn functie als docent aan het R.I.T.C.S., zijn betrokkenheid bij *T'68* en zijn rol in *Thyestes*, eveneens van Claus, in 1966 door Rudi Van Vlaanderens Toneel Vandaag gecreëerd. De titel, 'Op de top van de citadel', is overigens de eerste regel van het bodeverhaal in dit stuk, waarin de moord van Atreus op Thyestes' zonen wordt beschreven, een monoloog die op Van Royen grote indruk naliet. Prof. Tindemans' essay toont aan hoe moeilijk het is om over acteerprestaties te schrijven. Zeer positief zijn de poging om dictie en stemnuances in woorden te vatten en de nadruk die hij legt op de wisselwerking tussen slagen en falen, droom en daad, isolement en beperktheid van een acteur in gevecht met zichzelf en zijn omgeving. De voortdurende afwisseling tussen feit en persoonlijke herinnering, wetenschap en causerie, citaat en filosofie schaadt echter de homogeniteit van het geheel.

De daaropvolgende getuigenissen brengen enkele belangrijke zwakheden

van een dergelijke aanpak aan het licht. Vrienden en bekenden worden vaak gekozen omwille van de naam die ze achteraf hebben verworven en hebben in de eerste plaats de neiging om zichzelf te affirmeren; anderen zijn niet geneigd al te persoonlijke ervaringen aan de openbaarheid prijs te geven. Een zekere eenzijdigheid en een aantal overlappingsen konden nochtans wellicht worden vermeden. Niet minder dan vijf oudleerlingen van het R.I.T.C.S. — Frans Redant, Jan Devos, Franz Marijnen, Marc Didden en Ivo Van Hove — beschrijven met andere en gedeeltelijk ook dezelfde woorden de veeleisende, wat excentrieke, maar onvergetelijke en bezielende leraar die ook al in het voorafgaande essay voldoende werd gekarakteriseerd, terwijl zijn pogingen tot hervorming van de opleiding even vaag blijven. Ook de bijdragen van Hugo Claus, Freddy De Vree (een gedicht) en Raf Reymen zijn vrij onbestemd.

Een door Alex Mallems en Anton Segers samengesteld rollenrepertoire van de ongeveer vijftien producties waarin Alex Van Royen, die vooral steunende en maar zelden hoofdrollen kreeg toebedeeld, tussen 1948 (in het schooltoneel) en 1978 (in Claus' *Het huis van Labdakos*) te zien was, vervolledigt het beeld.

Parade is een interessant en hoogst prijzenswaardig opzet dat, wil het enige kans op slagen hebben, toch aan zekere basisvoorwaarden zal moeten voldoen. Vooreerst dienen figuren uit het theater in de ruimste betekenis van het woord (dus ook jeugd-, muziek-, danstheater, mime) te worden geselecteerd, die beslist nog actief en in volle ontwikkeling mogen zijn: deze reeks kan in geen geval een necrologie worden. Om verstarring te vermijden is er tevens nood aan een breed gamma van publicisten, die weliswaar onder toezicht van een vaste hoofdredacteur, de vrije hand krijgen: steeds dezelfde, toch redelijk zwakke formule behouden zou ongetwijfeld al te eentonig worden.

Voor de erg verzorgde uitgave — ongeveer dertig zwart-wit foto's geven een vrij goed overzicht van Van Royens acteerpresetaties — verdient uitgeverij Dedalus, die de moed opbrengt deze reeks te starten, alle lof: haar durf alleen al is een voldoende reden om zich het weliswaar tamelijk dure boek (595 fr.) aan te schaffen.

Annick POPPE